

ANALÝZA A POROVNÁVANIE KVALIFIKÁCIÍ ZÍSKANÝCH V RÁMCI OVP

Kvalifikácie OVP musia zodpovedať potrebám na národnej a lokálnej úrovni, ale zároveň musia umožniť medzinárodné porovnanie

V dôsledku technologických a demografických trendov sa v posledných rokoch zvýšil tlak na systémy vzdelávania a odbornej prípravy (OVP) v Európe, mení sa dopyt po zručnostiach a kvalifikáciách z hľadiska jednotlivcov, ale aj celých krajín a celoživotné vzdelávanie sa stáva nevyhnutným. OVP musí reagovať na rýchlo sa meniace potreby trhu práce a zosúladiť ponuku kvalifikácií s dopytom po zručnostiach. Zlepšenie kvality, relevantnosti a akcieschopnosti je preto stredobodom rámca európskej politiky OVP na roky 2021-25, v ktorom sa vyzdvihuje význam medzinárodnej spolupráce, mobilita učiacich sa a pracovníkov a uznávanie vzdelávacích výstupov¹.

V profile a obsahu kvalifikácií OVP sú v európskych krajinách stále veľké rozdiely, a preto na podporu transparentnosti a porovnateľnosti kvalifikácií medzi krajinami Cedefop vypracoval štúdiu zameranú na metódy analýzy a porovnávania profilu a obsahu kvalifikácií OVP². V tejto stručnej správe vysvetlíme dva hlavné ciele štúdie a návrhy pre výskumníkov a tvorcov politik.

CIELE

1. Lepšie porovnanie kvalifikácií OVP

Kvalifikácie OVP obvykle vyvíjajú orgány jednotlivých krajín, ktoré sa zameriavajú najmä na vlastné národné a regionálne potreby. Týmto sa umožňuje priamy dialóg medzi používateľmi a dodávateľmi kvalifikácií a zabezpečenie celkovej relevantnosti odbornej prípravy. Rozsiahle technologické zmeny a stále viac a viac globalizované trhy práce a dodávateľské reťazce však v poslednej dobe tento prístup spochybňujú. Zručnosti a kompetencie, ktoré sa uplatňujú na miestnej úrovni, sú čoraz viac určované globálnymi trendmi, a preto aj pribúdajú hlasy volajúce po väčšej porovnateľnosti obsahu programov

¹ Súčasný rámec politiky EÚ v oblasti OVP je v zásade definovaný v obnovenom [európskom programe v oblasti zručností](#), (historicky prvom) [odporúčaní Rady týkajúcom sa odborného vzdelávania a prípravy](#) a v [Osnabrúckej deklarácii](#) (pozn. prekl. slovenská verzia Osnabrúckej deklarácie je dostupná [tu](#)), ktorou sa ministri zodpovední za OVP v členských štátoch EÚ, kandidátskych krajinách a krajinách Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), sociálni partneri a Európska komisia dohodli na novom súbore politických opatrení na doplnenie a zabezpečenie plnenia vízie a strategických cieľov formulovaných v odporúčaní Rady o OVP.

² Profil: štruktúra a rozsah kvalifikácie; obsah: analytický opis rôznych častí tvoriacich úplnú kvalifikáciu. Štúdia sa realizovala v 10 krajinách (AT, BG, DK, FI, FR, IE, LT, NL, ES, UK) s cieľom identifikovať možné metódy a praktické aplikácie analýzy a porovnávania kvalifikácií. Ako príklady slúžili dve povolania – IT technici a zdravotnícki asistenti. (Cedefop, 2021, pripravuje sa).

OVP a zodpovedajúcich kvalifikácií³. Štúdia Cedefopu sa zaoberá výzvami vyvolanými napätím medzi miestnymi potrebami a globálnymi požiadavkami a otvára možnosti pre ďalšiu diskusiu na politickej úrovni.

2. Lepšia spätná väzba medzi prácou a OVP

V uplynulých rokoch si Cedefop vybudoval kapacitu na zhromažďovanie informácií o zručnostiach (skills intelligence) prostredníctvom tzv. [analýzy online voľných pracovných miest](#). Vďaka tomu vie generovať rýchlo prístupné podrobné informácie o trendoch na trhu práce a vyvíjajúcich sa potrebách zručností v podnikoch v Európe. Cedefop sa zároveň pozrel aj na ponuku vedomostí, zručností a kompetencií a predpovedal [pravdepodobný budúci vývoj systémov OVP](#), ktoré čelia novým výzvam a požiadavkám.

Dobré riadenie OVP a zabezpečovanie kvality si vyžadujú existenciu silných mechanizmov spätnej väzby medzi poskytovateľmi OVP a vplyvnými aktérmi na trhu práce. Aj keď sa veľa vykonalo v optimalizácii zosúladenia potrieb s ponukou OPV, stále je tu priestor pre cielenejšiu a vhodne štruktúrovanú spätnú väzbu na úrovni jednotlivých kvalifikácií/programov. Systematickejší dialóg medzi poskytovateľmi OVP a aktérmi trhu práce môže pomôcť zabezpečiť, aby

- vzdelávacie výstupy obsiahnuté v kurikule presnejšie odrážali potreby trhu práce,
- zámery poskytovateľov OVP boli premietnuté do zručností absolventov OVP, pričom by bolo možné individuálne trasovanie ich uplatnenia,
- skúsenosti absolventov a s absolventmi na pracovisku sa dostávali spätne k poskytovateľom OVP.

Štúdia Cedefopu zameraná na analýzu a porovnávanie kvalifikácií OVP (pozri poznámku pod čiarou č. 2) priamo podporuje túto spätnú väzbu: navrhuje metódy na zbieranie názorov aktérov na trhu práce o vhodnosti kvalifikácií. Tým podporuje hlbšie porozumenie vzťahov medzi vzdelávacími výstupmi, ktoré sa majú dosiahnuť podľa zámerov OVP, a výstupmi, ako ich vníma trh práce.

RÁMČEK Č. 1 – VZDELÁVACIE VÝSTUPY V OPISOCH KVALIFIKÁCIÍ

Vzdelávacie výstupy sú nástrojom na rozčlenenie kvalifikácií, čo umožňuje ich využitie v rozmanitých národných kontextoch. Tým sa vplyvným aktérom z rozličných krajín ponúka spoločná platforma na preskúmanie a prípadnú aktualizáciu kvalifikácií. Vďaka tomu, že zlepšujú naše porozumenie obsahu kvalifikácií, umožňujú nám ich nastaviť tak, aby otvárali prístup k trhom práce a ďalšiemu vzdelávaniu doma i v zahraničí, a tým umožňovali ľuďom „vziať si svoju kvalifikáciu so sebou“. Štúdia pri analýze a porovnávaní vzdelávacích výstupov rozlišuje medzi zamýšľanými a dosiahnutými výstupmi: to umožňuje, aby ciele stanovené tvorcami kvalifikácií mohli byť porovnané s tým, čo je človek schopný reálne robiť, keď ho pozoruje, povedzme, jeho zamestnávateľ. Zámery vyjadrené v kurikule sa budú musieť vždy realizovať prostredníctvom učenia sa a nakoniec otestovať v reálnych pracovných situáciách. Sledovanie rozdielov medzi zamýšľanými a dosiahnutými vzdelávacími výstupmi je kľúčové pre lepšie zosúladenie kvalifikácií so skutočnými potrebami trhu práce. Toto úsilie bude musieť byť nepretržité, pretože potreby sa rýchlo menia a vyžadujú si rýchle reakcie.
Zdroj: Cedefop (pripravuje sa).

³ Ako dokumentujú súťaže zručností, napríklad EuroSkills and WorldSkills, zručnosti a kompetencie jadra kvalifikácií OVP sú spoločné a dajú sa naozaj medzinárodne porovnávať. Metodologická práca Cedefopu v tejto oblasti prebieha v úzkom dialógu so súťažou WorldSkills.

OBRÁZOK Č. 1 – SPÄTNÁ VÄZBA

Zdroj: Cedefop (pripravuje sa).

AKO SA DOSTAŤ K FUNDAMENTU KVALIFIKÁCIÍ

Ak chceme pochopiť, aký je profil a obsah kvalifikácií, musíme zachytiť ich zámer a to, akým spôsobom sú vyjadrené prostredníctvom vzdelávacích výstupov⁴. Pri tomto prístupe sa podporuje porovnanie kvalifikácií pre vzájomné učenie sa a snaha získať spätnú väzbu. V obidvoch prípadoch je potrebná hĺbková analýza vzdelávacích výstupov tvoriacich základ kvalifikácie. V rámci mapovania transverzálnych zručností pre dve povolania, IT technikov a zdravotníckych asistentov, v 10 krajinách sa ukázalo, že kvalifikácie v týchto krajinách obsahujú veľa rovnakých zručností a kompetencií. To dokazuje, že kvalifikácia OVP reaguje v rôznych krajinách zhruba na rovnaké kvalifikačné potreby.

Porovnanie zároveň odhalilo značnú variabilitu v spôsobe, akým krajiny transverzálne schopnosti opisujú. Zatiaľ čo sa v opisoch najviac zdôrazňujú vzdelávacie výstupy ako „vstupovať do kontaktu s inými a udržiavať tieto kontakty“ a „dodržiavať bezpečnostné opatrenia pri pracovných postupoch“, iba v niekoľkých z nich sa uvádza „preukázať zvedavosť“ alebo „ovládať cudzie jazyky“.

Krajiny sa líšia aj v tom, akým spôsobom pracujú so zručnosťami, ktoré priamo súvisia so zamestnaním (occupation-specific skills). Zatiaľ čo v niektorých krajinách sa vypracúvajú podrobné a dlhé zoznamy technických zručností, ktoré je potrebné si osvojiť, v iných krajinách sa používajú širšie koncipované technické zručnosti a zručnosti priamo súvisiace so zamestnaním, pričom druhý prístup vychádza z názoru, že zmeny v technike sú nevyhnutnosťou a nie je možné ich do detailu predvídať. Porovnanie 10 krajín poukazuje na to, aké je zložité a aj potrebné v opisoch vyvažovať zručnosti priamo súvisiace so zamestnaním a transverzálne zručnosti, a aj naznačuje, ako môžu rôzne národné prístupy podporiť budúci vývoj.

⁴ Pozri rámček č. 1.

Cedefop dospel k záveru, že je potrebné napredovať v týchto oblastiach:

- ďalší rozvoj referenčných systémov na podporu analýzy a porovnávania kvalifikácií v rámci krajín a medzi krajinami na rôznych úrovniach,
- podpora systematickejšieho celkového využívania prístupu k vzdelávacím výstupom prostredníctvom spoločne dohodnutej štruktúry a rozsiahleho spoločného využívania údajov,
- dohoda medzi krajinami o spoločnom formáte využívania vzdelávacích výstupov v opisoch kvalifikácií,
- preskúmanie automatizovaného zberu údajov, ktoré umožňuje rozšíriť analýzu a porovnanie.

Niektoré z týchto požiadaviek rozoberieme ďalej.

IDENTIFIKÁCIA REFERENČNÝCH BODOV

Aby sa vzdelávacie výstupy obsiahnuté v národných kvalifikáciách dali porovnávať a aby sa dali medzi nimi identifikovať podobnosti a rozdiely, krajiny musia mať pri mapovaní možnosť prirovnať ich k spoločnému referenčnému bodu. Štúdia Cedefopu sa zaoberala existujúcimi referenčnými systémami a testovaním ich silných stránok a hraníc, pričom základ tvorili opäť dve povolania v 10 krajinách. Cieľom bolo identifikovať taký referenčný systém, ktorý je najvhodnejší na zachytenie celkového profilu kvalifikácií a pritom poskytuje podrobný pohľad na rozličné typy zručností: zručnosti priamo súvisiace so zamestnaním verzus transverzálne zručnosti. Skúmali sa tieto referenčné systémy:

- [ESCO, viacjazyčná Európska klasifikácia zručností, kompetencií, kvalifikácií a povolání](#) (verzia 1),
- [O*Net](#), informačná sieť a primárny zdroj informácií o povolaniach v USA,
- [WSSS \(WorldSkills standards specifications, Špecifikácie štandardov pre WorldSkills\)](#), ktoré sa využívajú ako referenčný bod pre súťaž WorldSkills,
- [Model VQTS \(Vocational qualification transfer system, Systém prenosu odborných kvalifikácií\)](#), kompetenčné matrice vyvinuté a využívané v sérii projektov podporených z prostriedkov EÚ.

Porovnanie dvoch povolání v 10 krajinách ukázalo, že analýze a porovnávaniu kvalifikácií OVP najviac vyhovuje klasifikácia ESCO, ktorá môže slúžiť ako „prekladové centrum“ na porovnanie kvalifikácií a identifikáciu ich súladu s potrebami trhu práce. Klasifikácia ESCO je k dispozícii v 27 jazykoch, a preto má jedinečné postavenie na to, aby mohla slúžiť na porovnanie národných kvalifikácií. Tým, že rozlišuje medzi transverzálnymi zručnosťami a zručnosťami priamo súvisiacimi so zamestnaním, ponúka konceptuálnu granularitu, ktorá umožňuje podrobnú analýzu a porovnanie.

Cedefop však dospel k záveru, že momentálne žiadny referenčný bod nevyhovuje na všetky účely. Aj keď klasifikácia ESCO a sieť O*NET ponúkajú dobré východisko, potrebovali by úpravy, aby mohli riešiť všetky požadované úlohy⁵. Ostatné referenčné systémy, ako je napríklad WSSS, ich môžu v prípade potreby doplniť. V každom prípade by prípadný referenčný bod mal fungovať len ako „terminologický formát“. Nemal by mať normatívnu funkciu či byť používaný ako štandard. Potrebná je ďalšia diskusia...

⁵ Silná stránka klasifikácie ESCO spočíva v jej veľmi podrobnom prístupe k zručnostiam a kompetenciám a pokrytí všetkých relevantných sektorov európskeho trhu práce. Sieť O*Net bola vyvinutá pre trh práce v Spojených štátoch amerických. Jej silnou stránkou sú pravidelné časté aktualizácie, čo má veľký význam pre používateľov.

ZDROJE NÁRODNÝCH KVALIFIKÁCIÍ OVP

Národné kvalifikácie sa čoraz viac opisujú na základe vzdelávacích výstupov; v posledných desiatich rokoch sa v tom dosiahol pozoruhodný pokrok. Ale tým, že tieto opisy sa líšia v štruktúre, dĺžke a detailoch, nie sú vždy vhodné na analýzu a porovnávanie.

Štúdia Cedefopu napríklad ukázala, že pri IT technikoch v piatich krajinách, kde sa toto povolanie skúmalo (IE, ES, AT, FI, UK), sa vedomosti týkajúce sa šifrovania v IT službách považovali za zásadné a v ďalších piatich krajinách (BG, DK, FR, LT, NL) sa tieto vedomosti v opisoch kvalifikácií nenachádzali. Podobne päť krajín usúdilo, že IT technici musia byť schopní autonómne spravovať hostovanie e-mailov (BG, IE, ES, AT, FI), zatiaľ čo ďalších päť túto požiadavku neuviedlo (DK, FR, LT, NL, UK).

Kým chýbajúci spoločný formát opisu bráni analýze a porovnávaniu, nerovnomerný vývoj národných databáz kvalifikácií zabraňuje rozšíreniu využitia metodologických postupov. V dôsledku používania nekompatibilných dátových formátov⁶ a neúplného pokrytia sú preto prístup k údajom o kvalifikáciách a porovnateľnosť kvalifikácií stále obmedzené.

Ak sa toto bude ďalej riešiť, slabé stránky sa môžu zmeniť na silné a môže sa tak umožniť oveľa rozsiahlejšia analýza a porovnávanie kvalifikácií v celej Európe. Aby sa mohlo viac rozšíriť využívanie metodologických postupov, teda aby sa stali dostupnými pre širšiu skupinu vplyvných aktérov, musí sa dohodnúť spoločný formát opisu kvalifikácií: zvýšilo by to celkovú transparentnosť kvalifikácií a uľahčilo by učiacim sa, zamestnancom a zamestnávateľom plne pochopiť obsah a profil kvalifikácií. Takýto spoločný formát by mohol vychádzať z prvkov obsiahnutých v [dodatku k vysvedčeniu/osvedčeniu Europass](#)⁷ a podporil by automatizáciu analýz a porovnávaní kvalifikácií⁸.

NÁSTROJE

1. Automatizovaná analýza kvalifikácií

Aby bolo možné v budúcnosti amplifikovať analýzy a porovnávanie kvalifikácií, musia sa opierať o digitálne nástroje vrátane umelej inteligencie. Digitálny nástroj na podporu automatizovanej analýzy a porovnávaní vzdelávacích výstupov kvalifikácií OVP by priniesol pridanú hodnotu, ale v súčasnosti nie sú na realizáciu tohto prístupu splnené všetky podmienky. Nekompatibilné dátové formáty a výrazné rozdiely v štruktúre obsahu bránia využívaniu automatizovaných procesov. Aj keď by strojové učenie (umelá inteligencia) mohlo pomôcť prekonať niektoré z týchto problémov, vyžadovalo by si to značné počítačové investície z hľadiska času a zdrojov. Avšak vzhľadom na pokračujúci vývoj národných databáz a možnú dohodu o dátových formátoch a šablónach prezentácií je tu značný potenciál pre automatizovanú analýzu a porovnávanie.

V roku 2020 bol spustený pilotný projekt na testovanie automatického prepojenia údajov o kvalifikáciách s klasifikáciou ESCO. Zdá sa, že skúsenosti z tohto projektu sa zatiaľ zhodujú so

⁶ Aktualizácia európskeho kvalifikačného rámca z roku 2017 obsahuje prílohu (VI) o spôsobe zdieľania údajov o kvalifikáciách v celej Európe. Pri ďalšej implementácii sa bude priamo podporovať pokrok v tejto oblasti.

⁷ Tento dokument dopĺňa životopis Europass (Europass CV), umožňuje podrobnejší opis účelu a úrovne kvalifikácie jednotlivca vrátane jej vzdelávacích výstupov a poskytuje informácie o vzdelávacom systéme, v ktorom bola získaná.

⁸ V nadväznosti na to bude v septembri 2021 zriadená technická pracovná skupina poverená poradnou skupinou pre EKR.

skúsenosťami Cedefopu a nakoniec sa získa lepšie pochopenie podmienok, ktoré sú potrebné na automatickú analýzu a porovnanie.

2. Spätá väzba od zamestnávateľov

Prieskumy, v rámci ktorých boli zamestnávatelia požiadaní, aby vyjadrili svoje myšlienky a názory na relevantnosť kvalifikácií pre trh práce, sú sľubnou cestou na zbieranie údajov o ponuke OVP a pomáhajú získať spätnú väzbu medzi aktérmi na trhu práce a poskytovateľmi OVP. Ak sa takéto prieskumy využívajú cielene, môžu vytvoriť obraz o tom, ako sú zamestnávatelia spokojní s absolventmi OVP, ktorých prijali do zamestnania, a aké vzdelávacie výstupy si priniesli na pracovisko. Zamestnávatelia sú najpovolanejší pozorovatelia a najlepší analytici prepojenia medzi zamýšľanými a dosiahnutými vzdelávacími výstupmi.

V rámci štúdie Cedefopu bol vyvinutý prototyp prieskumu názorov zamestnávateľov zameraný na poskytovateľov OVP: týkal sa povolání zdravotnícky asistent a IT technik, ktoré boli použité aj pri testovaní referenčných bodov. Realizovaný bol formou troch rozličných dotazníkov pre odborné školy, absolventov a zamestnávateľov v dvoch krajinách (Litva a Holandsko). Respondenti boli požiadaní, aby odpovedali na otázky súvisiace s určitým súborom zručností (na základe porovnania existujúcich referenčných bodov) a zhodnotili, do akej miery program OVP reálne vybavil absolventov týmito zručnosťami.

Väčšina respondentov považovala štruktúru a podrobnosť opisu súboru zručností za dobré. Ich odpovede jasne ukázali, aké dôležité je pre nich mať referenčný bod týkajúci sa vzdelávacích výstupov, aby mohli správne posúdiť a vyhodnotiť zručnosti absolventov súvisiace s OVP.

POTENCIÁLNE UPLATNENIE

Práca v tejto oblasti je súčasťou dlhodobého výskumu Cedefopu o meniacom sa obsahu a profile kvalifikácií OVP. V poslednej dobe vynakladané úsilie, napríklad analýza a porovnanie kurikul OVP v rámci projektu [Budúcnosť OVP](#), prinieslo prvé sľubné postrehy na realizovateľnosť tohto prístupu. Na pokračovanie tejto práce je však potrebné ďalej rozvíjať metódy a prístupy uvedené v tomto zhrnutí. Súčasné štúdiá, ktorá kladie základy analýzy a porovnávania kvalifikácií OVP, poukazuje na príležitosti aj výzvy.

- Analýza a porovnanie si vyžadujú terminologicky a koncepčne vhodné referenčné body. Aj keď sa klasifikácia ESCO môže pochváliť širokým portfóliom povolaní a viacjazyčným prístupom, na účely prieskumov spokojnosti zamestnávateľov by bolo potrebné, aby sa zjednodušila alebo skombinovala s inými referenčnými bodmi.
- Rozšírenie využívania metód analýzy a porovnávanie kvalifikácií sa môže vo výraznej miere zlepšiť nárastom zavedenia databáz kvalifikácií a – čo je najdôležitejšie – dohodou a implementáciou spoločných dátových formátov a vytvorením spoločnej šablóny na prezentáciu vzdelávacích výstupov. Tieto kroky by mohli byť rozhodujúce pri odstraňovaní prekážok (čiastočne) automatizovanej analýzy.
- Analýza a porovnanie kvalifikácií OVP závisia od kvality a rozsahu ich opisu prostredníctvom vzdelávacích výstupov. Uplatnenie tohto prístupu v budúcnosti si preto vyžaduje nepretržitý, rozsiahly dialóg a výmenu skúseností. Aj keď o vyvážení a kombinácii vedomostí, zručností a kompetencií obsiahnutých v kvalifikácii rozhodujú vplyvní národní aktéri, spôsob, akým sú tieto zložky opísané a zdieľané, musí vychádzať zo spoločnej dohodnutej šablóny, najmä pokiaľ ide o dĺžku, štruktúru a terminológiu. Aj keď sa obsah národných kvalifikácií bude vždy líšiť, učitelia sa aj

zamestnávateľia musia mať možnosť porozumieť tomu, aké kvalifikácie sú v danom členskom štáte EÚ ponúkané a aké sú v porovnaní s kvalifikáciami v inom členskom štáte. Kvalita deskriptorov vzdelávacích výstupov bude rozhodujúca v tom, či sa národné orgány budú vedieť navzájom od seba učiť a týmto spôsobom zlepšiť národné kvalifikácie.

Toto prvotné preskúmanie metód analýzy a porovnávania kvalifikácií predstavuje odrazový mostík pre budúci výskum v mnohých oblastiach, najmä v oblasti podpory transparentnosti a uznávania kvalifikácií. Bude tiež zohrávať potenciálne dôležitú úlohu pri príprave jadra európskych odborných profilov⁹, čo sa potvrdilo v roku 2020 v odporúčaní o OVP a v spoločnej deklarácii z Osnabrücku.

Preklad vychádza z anglickej verzie stručnej správy s názvom ANALYSING AND COMPARING VET QUALIFICATIONS (BRIEFING NOTE, AUGUST 2021, ISSN 1831-2411); anglická verzia je k dispozícii na https://www.cedefop.europa.eu/files/9158_en.pdf.

Nemecká verzia stručnej správy s názvom ANALYSE UND VERGLEICH VON BERUFSQUALIFIKATIONEN (KURZBERICHT, AUGUST 2021, ISSN 1831-242X) je k dispozícii na https://www.cedefop.europa.eu/files/9158_de.pdf.

⁹ Ako bolo oznámené v európskom programe v oblasti zručností z roku 2020 v poznámke pod čiarou č. 33.